

การพัฒนาคนของประเทศไทย ปี 2550 : เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน
Thailand Human Development Report 2007 : Sufficiency Economy
and Human Development

ดร.คริส เบเกอร์¹ : เขียนและบรรณาธิการ

Dr.Chris Baker¹ : principle writer and editor

ฉลาด จันทรสมบัติ² : วิจารณ์หนังสือ

Chalard Chantarasombat² : to adjudge

หนังสือรายงานเล่มนี้ถูกเขียนและถ่ายทอดมุมมองปัญหาและแนวทางการจัดการกับปัญหาจากแง่มุมหนึ่งที่โดดเด่นตามแนวพระราชดำรัสเกี่ยวกับการพัฒนาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งเป็นองค์พระมหากษัตริย์ไทยที่ครองราชย์สมบัติยาวนานที่สุดในโลก แต่หนังสือรายงานฉบับนี้นำเสนอแนวพระราชดำริเกี่ยวกับปรัชญา "เศรษฐกิจพอเพียง" มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อโลกในยุคนี้ ซึ่งมีความผันผวนทางเศรษฐกิจสูง การเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และสภาวะโลกร้อน ซึ่งทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเสนอแนวทางการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ซึ่งเป็นทางเลือกที่โลกกำลังมองหาเพื่อทดแทนแนวทางการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนที่ป็นอยู่ในขณะนี้ แต่เศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีคุณภาพและมั่นคงมากกว่าการเติบโตแบบรวดเร็วที่ปราศจากการควบคุม สิ่งสำคัญคือการบริหารเศรษฐกิจด้วยปัญญาความรอบคอบ และการเข้าสู่การค้าแบบตลาดเสรีอย่างค่อยเป็นค่อยไป ในขณะเดียวกันต้องสร้างความเข้มแข็งในสังคมเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบทางด้านลบจากโลกาภิวัตน์ องค์การสหประชาชาติและผู้แทนสำนักงานโครงการสหประชาชาติประจำประเทศไทย ได้มอบหมายให้ผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายสาขาวิชาชีพ คณะนักวิจัย ผู้ประสานงาน ผู้เขียนและบรรณาธิการ คือ ดร.คริส เบเกอร์

¹ สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย

¹ United Nations Development Programme Resident Representative Thailand

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² Assistant Professor, Dr. Faculty of Education, Mahasarakham University

ส่วนที่ 1 ประเด็นเนื้อหาโดยรวม ของหนังสือรายงาน

เพื่อความอยู่รอดสิ่งที่มีชีวิตทุกชนิดจึงต้องมีวิธีการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและบริบทของตนเอง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาคนต่างให้ความสำคัญต่อความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตเน้นความอยู่ดีมีสุข มากกว่าความร่ำรวย ดังนั้น ความยั่งยืนเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งทั้งสองแนวทางจะต้องสัมพันธ์เชื่อมโยง เรื่อง ความมั่นคงของมนุษย์ และการส่งเสริมให้ทุกคนในสังคมสามารถที่จะพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพของตน นอกจากนี้ เศรษฐกิจพอเพียงยังเกิดการพัฒนาด้านจิตใจ คุณธรรมด้วย ซึ่งในบทความวิจารณ์หนังสือรายงานนี้ผู้วิจารณ์ได้ชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญที่พบและได้จากการศึกษาหนังสือรายงานเล่มนี้โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ประเด็นเนื้อหาโดยรวม องค์ความรู้ที่นำไปประยุกต์ใช้ข้อเสนอแนะเชิงวิพากษ์ในมุมมองการปฏิบัติจริง และบทสรุปความก้าวหน้าการพัฒนาคนของประเทศไทย โดยภาพรวมเป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การพัฒนาคนตามตัวชี้วัดแต่ละด้านแสดงถึงบริบทการพัฒนาที่ทำให้เกิด แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น โดยมุ่งเป้าไปที่การพัฒนาคนคือการสร้างเสริมให้คนมีทางเลือกในชีวิตมากขึ้นสามารถใช้ชีวิตอย่างเต็มศักยภาพ มีสุขภาพดีและมีความมั่นคงในชีวิต รวมทั้งเสรีภาพและควมมีศักดิ์ศรีของมนุษย์

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีรายได้ขนาดกลาง ที่ซึ่งมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในด้านการพัฒนาคน ความยากจนลดจากร้อยละ 38 ในปี 2533 เหลือร้อยละ 11 ในปี 2547 อัตราเด็กน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ลดลงกว่าครึ่ง เด็กไทยส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในโรงเรียน และปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง หญิงและชายมีความเสมอภาคกันมากขึ้นและชุมชนแออัดมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นข้อมูลสะท้อนของการพัฒนาคน โดยมีการประเมินสถานภาพการพัฒนาคนโดยดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index-HAI)

ความก้าวหน้าของการพัฒนาที่ยึดคนเป็นศูนย์กลาง โดยการประเมินสถานภาพการพัฒนาคนมีองค์ประกอบสำคัญ คือ สุขภาพ การศึกษา ชีวิตการทำงาน รายได้ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมชีวิตครอบครัวและชุมชน การคมนาคมและการสื่อสาร และการมีส่วนร่วม จังหวัดภูเก็ตมีความก้าวหน้าสูงสุด แต่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่ล้าหลังที่สุด ส่วนโอกาสทางการศึกษา กรุงเทพมหานครดีกว่าพื้นที่อื่นๆ แต่จังหวัดเพชรบูรณ์มีโอกาสทางการศึกษาน้อยที่สุด

การทำงานคนในกรุงเทพฯ ปริมาณผลและภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำได้ รับความคุ้มครองสูงกว่าพื้นที่อื่นๆ ส่วนจังหวัดพังงามีอัตราการงานต่ำที่สุด รายได้มีความเหลื่อมล้ำกันมากที่สุด กรุงเทพฯ และปริมาณผลมีความก้าวหน้ากว่าพื้นที่อื่นๆ ส่วนจังหวัดสุรินทร์มีรายได้ต่ำสุดสำหรับที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม หมายถึงครัวเรือนที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเองมีเครื่องอำนวยความสะดวกสถานการณ์ที่ดีที่สุด คือ ภาคกลาง ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและปริมาณผลของกรุงเทพฯ มีปัญหามากกว่าพื้นที่อื่นๆ

ชีวิตครอบครัวและชุมชน ประกอบไปด้วยจำนวนเด็กกำพร้า/เด็กถูกทอดทิ้ง/เด็กได้รับผลกระทบจากเอดส์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีชีวิตครอบครัวและชุมชนดีที่สุดส่วนภาคอื่นๆ อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ผลกระทบต่อการพัฒนาคนประกอบกับประสบการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ ทำให้เกิดความต้องการของชุมชนและกลุ่มต่างๆ เปราะบาง ชุมชนยากจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวเขาที่เร่ร่อน โดยไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอ จากหน่วยงานภาครัฐ การปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลให้เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นในการบริหารท้องถิ่น การวางแผนงานโครงการ มีผลต่อความสำเร็จและความยั่งยืนในระยะยาวราคาน้ำมันสูงขึ้นเป็นเท่าตัว เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชุมชนทั้งประมงชายฝั่งขนาดเล็กและประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ

การคมนาคมและการสื่อสาร พื้นที่ต่างๆ มีโครงสร้างการคมนาคมที่ดี มีเครือข่ายถนนที่ค่อนข้าง

ครอบคลุมในด้านการสื่อสาร ครั้วเรือนกว่าร้อยละ 93 และการใช้โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ขยายตัวอย่างรวดเร็ว กรุงเทพฯ มีความก้าวหน้ามากที่สุดและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความล้าหลังกว่าภาคอื่นๆ ตั้งแต่ปี 2547 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ถูกภัยร้ายคุกคามด้วยสถานการณ์ความรุนแรง การลอบสังหาร การวางเพลิง และการวางระเบิดเกิดขึ้นเกือบทุกวัน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส มีสถานการณ์ความรุนแรงสูงสุด

การมีส่วนร่วมวัดจากการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จำนวนกลุ่มองค์กรชุมชน ครั้วเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรท้องถิ่น และเวลาที่ให้บริการชุมชนหรือครั้วเรือนอื่น จังหวัดอำนาจเจริญถือเป็นจังหวัดที่มีการมีส่วนร่วมสูงสุด ส่วนจังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด

การพัฒนาคนของประเทศไทยมีแนวโน้มที่ดี แต่ยังมีปัญหาด้านความทั่วถึง เท่าเทียม ความสมดุล และความยั่งยืนในการพัฒนา เห็นได้จากสังคมไทยยังมีความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการสาธารณะ เช่น การศึกษา บริการสุขภาพ และบริการทางสังคมอื่นๆ ก่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่มีระดับการพัฒนาใกล้เคียงกันความเหลื่อมล้ำที่ชัดเจนที่สุดคือ ช่องว่างระหว่างเขตเมืองและชนบทการศึกษาภาคในระบบและนอกระบบ นอกจากนั้นยังมีประเด็นในเรื่องหญิงและชาย ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจแต่มีบทบาทน้อยมากในทางการเมือง ปัญหาอื่นๆ เป็นผลพวงมาจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ครอบครัวและชุมชนถูกกดดันให้แยกย้ายไปทำงานนอกถิ่นฐาน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมคุกคามวิถีชีวิต ทำให้เกิดมลพิษและภัยธรรมชาติ อุบัติเหตุบนท้องถนนความเสี่ยงจากการทำงาน การใช้สารเคมีมีอันตรายต่อภาคการเกษตร โรคเอดส์และโรคระบาดใหม่ๆ ล้วนส่งผลกระทบต่อโอกาสที่คนไทยจะได้มีความเป็นอยู่ที่ดีมีชีวิตที่ยืนยาวและมีคุณภาพ

ส่วนที่ 2 องค์ความรู้ที่นำไปประยุกต์ใช้

ประเทศไทยในฐานะประเทศที่มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางที่สองของความมหัศจรรย์ในเอเชีย นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกา ชื่อ โรเบิร์ต มัสแคต (Robert Muscat) ได้ขนานนามให้ประเทศไทยเป็นเสือตัวที่ห้า แต่ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกลับทรงเห็นว่าคำสรรเสริญเหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่น่ายินดีนัก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสและหลักการทรงงานทั้งหมด 3 หลักการทำงาน เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการงานหนึ่ง ที่ถูกยกมาเป็นหัวข้อในการอภิปรายอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ เริ่มจากในสถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วไปจนถึงในหมู่บ้าน โดยได้มีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2540 และ 4 ธันวาคม 2541

- การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญสำคัญอยู่ที่ว่าเรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ให้เพียงพอกับตัวเอง

- เศรษฐกิจพอเพียงนี้ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียวคือ ไม่ต้องหมดหรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้เลือกที่จะอัญเชิญพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ใช้ในการประชุมสัมมนาประจำปีของสถาบันและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ก็น้อมนำพระราชดำรัสดังกล่าวมาเป็นแนวทางหลักในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ผลจากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศ ในเดือนกรกฎาคม 2540 ทำให้คนในหลากหลายประเทศ คนไทยกว่าสองล้านคนตกงาน เศรษฐกิจในปี 2541 หดตัวลงอย่างรวดเร็ว กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีผลกระทบต่องานจิตใจของคนทุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้ประสบความผิดหวัง รวมทั้งผู้ที่ไม่รู้ว่าจะจัดการอย่างไรกับชีวิตของตนเอง

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปี 2540 อาจถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความหมาย

"เศรษฐกิจพอเพียง" โดยมีผู้สนับสนุนความคิดนี้ไปปฏิบัติปรับปรุงพัฒนางานให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการ ซึ่งพระราชดำริของพระองค์เป็นปฏิกิริยาตอบโต้หรือข้อสังเกตที่ทรงให้เกิดความนิยมเลื่อมใสที่เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่รวดเร็ว มีนักคิดและปราชญ์ชาวบ้านเกิดขึ้นทั่วไปในหมู่บ้าน ในโรงเรียน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการวิจัย ศูนย์กลางทางศาสนา หน่วยงานของรัฐ และมหาวิทยาลัย ผู้คนและสถาบันดังกล่าวข้างต้นได้เสนอความคิดเห็นในการที่จะปรับทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยหันมาเน้นความยั่งยืนและผลการพัฒนาที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อมนุษย์

สิ่งที่ทำให้พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากข้อเสนออื่นๆ ก็คือความสามารถที่จะนำมาปฏิบัติได้จริงและมีมุมมองที่ลึกซึ้ง ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการพัฒนานั้นต้องเริ่ม ต้นวัดกันที่ความสุขของคนทั่วไปในสังคมเป็นอันดับแรก ส่วนเรื่องโครงสร้างตลาดเศรษฐกิจระดับประเทศหรือเศรษฐกิจระดับโลกเป็นประเด็นที่มีความสำคัญรองลงไป

การปรับเปลี่ยนจากการเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนาโดยมีคนเป็นศูนย์กลาง จุดเน้นที่สำคัญ คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยการจัดการศึกษาสาธารณสุขและสวัสดิการสังคม การกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ต้องเปลี่ยนจากวิสัยทัศน์ของการพัฒนาระยะยาวมาเป็นความอยู่รอดในระยะสั้น ในช่วงปี 2490-2496

ด้วยเหตุนี้พระองค์ทรงทำการค้นคว้าทดลองโครงการด้านการเกษตรหลายโครงการในพื้นที่รอบๆ พระราชวังจิตรลดาจรุชธานี ได้แก่ การทดลองเรื่อง การเลี้ยงปลาในนา การปลูกพืชชนิดต่างๆ การเลี้ยงโคนม และการแปรรูปอาหารจากนม จุดเน้น คือ การค้นหาเทคโนโลยี ตลอดจนวิธีการที่เหมาะสมกับการนำไปประยุกต์ใช้กับเกษตรกรรายย่อยในประเทศ

คำสอนของของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเริ่มจากทรงมีความสนพระราชมหุทัยในงานพัฒนาชนบท ได้ถ่ายทอดพระราชดำริของพระองค์ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยพระองค์เองผ่านพระบรมราโชวาทแก่บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรทรงชี้ให้เห็นความสำคัญของการเกษตรที่มีต่อเศรษฐกิจของชาติ "เศรษฐกิจของประเทศไทยเราขึ้นอยู่กับเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้น ท่านต้องระลึกถึงสาระอันสำคัญยิ่งนี้อยู่เสมอ และช่วยกันฟื้นฟูเกษตรกรรมของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าไปโดยรวดเร็ว" (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : 18 เมษายน 2503)

พระองค์ได้ทรงตั้งคำถามและเสนอให้มีการพัฒนาเป็นพื้นฐานของความเป็นจริงซึ่งสามัญชนคนธรรมดาทั่วไปสามารถมีส่วนร่วมได้โดยมีความเสี่ยงต่อความเสียหายน้อยลงกับการเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากเกินไป และเสนอให้นำมิติของการพัฒนามนุษย์มาเป็นจุดเน้นแทน

"การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องนำความสำคัญขั้นต้นมีโครงสร้าง คือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิธี เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพอควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป" (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น : 20 ธันวาคม 2516)

การจะทำให้โครงการอะไรก็ตามที่จะช่วยให้ราษฎรที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องรู้จักราษฎรที่เราต้องการช่วยเป็นอย่างดีมูลนิธิโครงการหลวงได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2515 โดยเน้นให้ชาวเขาเลิกปลูกฝิ่น และหันมาปลูกสตรอเบอรี่ แอปเปิ้ล และพืชผักผลไม้เมืองหนาว ส่วนมูลนิธิชัยพัฒนาเริ่มดำเนินการปี 2531 โดยได้รับเงินบริจาคจากสาธารณชนเพื่อใช้ในโครงการกว่า 3,000 โครงการ ซึ่งพระองค์ท่านได้ทรงคิดค้นและประดิษฐ์เครื่องบำบัดน้ำเสียในการเพิ่ม

ปริมาณอากาศ เทคนิคการทำฝนเทียม ถือว่าเป็นภาพที่ประทับอยู่ในความทรงจำของคนไม่รู้ลืม ก็คือการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของพวกเราเสร็จพระราชดำเนินท่ามกลางทะเลโคลนบริเวณชายฝั่งโดยสะพานกลองถ่ายรูปที่พระศอและมีแผนที่อยู่ในพระหัตถ์ พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนาผู้ยิ่งใหญ่

"เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งใช้ต่างจากข้อความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง การนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินงานในทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ

ในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณภาพ ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีคณะทำงานได้สรุปรวบรวมออกเป็น 3 ส่วน คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและความจำเป็นในการมีระบบคุ้มกันดังนี้

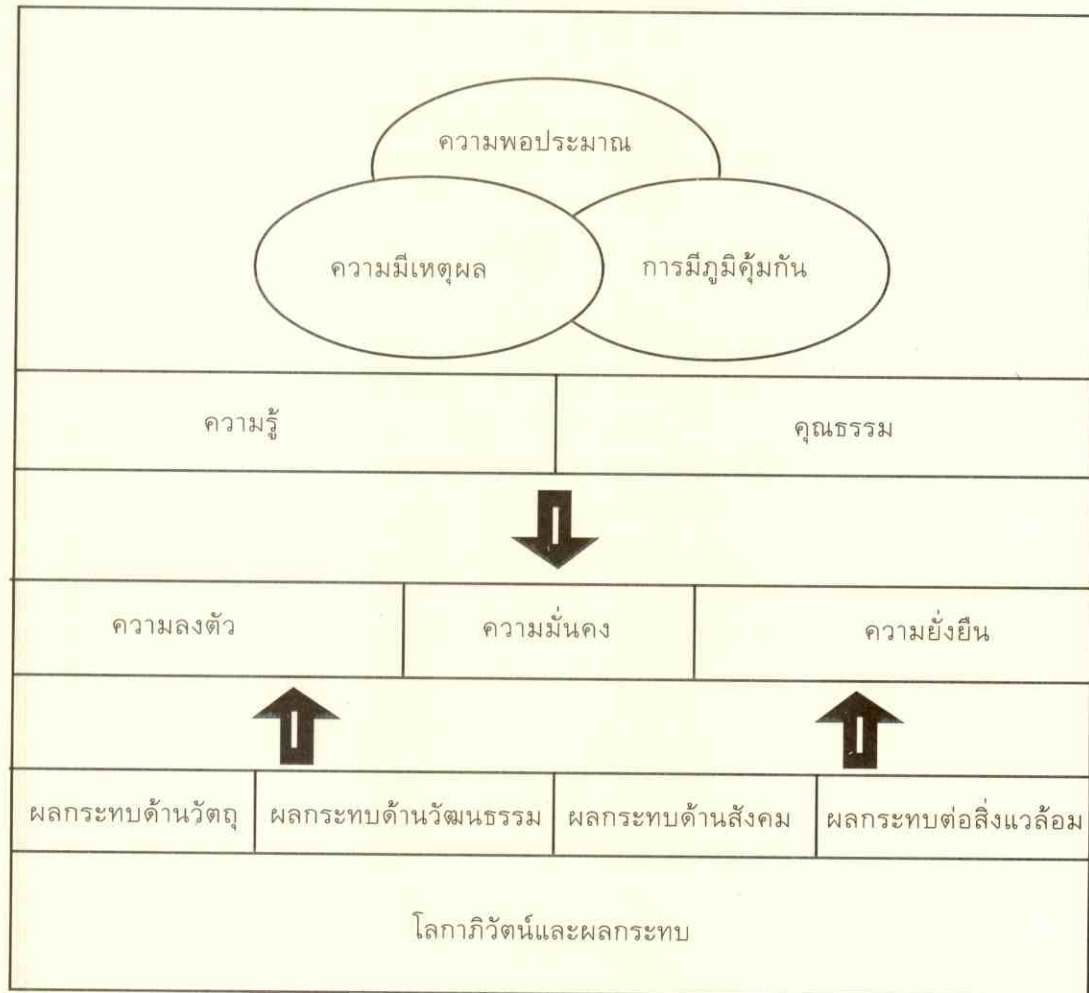
ความพอประมาณ หมายถึง ความพอเพียงในความหมายที่ไม่น้อยจนเกินไป ไม่มากจนเกินไป คือทางสายกลาง ซึ่งก็มีความยากลำบากกับความผันที่ไม่อาจเป็นจริง ดังนั้น จึงมีความหมายถึงการพึ่งตนเองและการมีชีวิตอย่างเรียบง่าย

การถอดรหัสและทำให้รัก

พระราชดำรัสหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ได้มีคณะทำงานที่ทำการศึกษ และในที่สุดได้นำไปสู่ข้อสรุปเป็นคำจำกัดความและองค์ประกอบที่ได้รับพระราชทานอนุมัติโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามแผนภูมิ 1

แผนภูมิ 1 เศรษฐกิจพอเพียงกับโลกาภิวัตน์

ความมีเหตุผล หมายถึง ทั้งการประเมินเหตุผลของการกระทำใดๆก็ตามและการเข้าใจถึงผลที่จะตามมาอย่างถ่องแท้ รวมทั้งตนเอง ผู้อื่น สังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งเป็นผลกระทบทั้งระยะสั้นและระยะยาว ดังนั้น จึงรวมทั้งการสะสมความรู้ ประสบการณ์ ความสามารถในการวิเคราะห์ การรู้จักตนเอง การมองการณ์ไกล ตลอดจนการมีความเมตตา และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

ความจำเป็นในการมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การสร้างความสามารถภายในที่จะช่วยให้พ้นตัวได้ง่าย

หรือความสามารถที่จะอยู่ได้ในภาวะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง รวมทั้งความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์ที่อยู่ภายนอกเหนือการควบคุม และไม่สามารถคาดเดาได้ล่วงหน้า ซึ่งทั้งหมดนี้มีพื้นฐานจากความสามารถในการพึ่งตนเองและคามมีวินัยในตนเอง

จากองค์ประกอบสามส่วนที่กล่าวข้างต้นจะต้องประกอบด้วยสองเงื่อนไขที่จะช่วยให้หลักดังกล่าวเป็นไปด้วยดี คือ เงื่อนไขความรู้และคุณธรรม

ความรู้มีความหมายใกล้เคียงกับปรัชญา หรือในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Wisdom หมายถึง เกิดจากการรวบรวมสะสมข้อมูลความสามารถภายในที่จะเข้าใจความหมายของข้อมูลเหล่านั้นอย่างลึกซึ้ง และการใช้ความรู้ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง

คุณธรรม หมายถึง ความดี พฤติกรรมที่ประกอบไปด้วยจริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความซื่อตรง ความพากเพียรพยายาม ความพร้อมที่จะทำงานหนัก และการไม่คิดเอาเปรียบผู้อื่น

จากแผนภูมิ 1 จะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงกับโลกาภิวัตน์จึงประกอบไปด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันนั้นมีความเกี่ยวเนื่องกัน การมีเหตุผลย่อมบ่งชี้ถึงความพอประมาณ ในขณะที่ความพอประมาณจะไปสร้างภูมิคุ้มกัน ขณะเดียวกัน การมีภูมิคุ้มกันนั้นเป็นเงื่อนไขของการมีเหตุผล ส่วนเงื่อนไขการมีความรู้คู่คุณภาพจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะหนุนช่วยองค์ประกอบทั้งสามให้ดำเนินไปอย่างมั่นคง โดยทั้งสามส่วนนั้นไม่สามารถแยกกันได้อย่างเด็ดขาด ซึ่งจะหนุนเสริมกันและกัน

สรุปหลักการสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงของพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ

1. รู้จักตนเองอยู่เสมอว่ากำลังทำอะไร
2. มีความซื่อสัตย์สุจริตและความพากเพียร
3. ดำเนินการตามแนวทางสายกลางและหลีกเลี่ยงการกระทำที่สุดขั้ว
4. มีเหตุผลและไตร่ตรองอย่างรอบคอบในการตัดสินใจ
5. สร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นอย่างรุนแรง

การประยุกต์ใช้

1. เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และการตัดสินใจที่สามารถประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตในทุกกระดับ ตั้งแต่ปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน โครงการประเทศชาติ ตลอดจนจนทั่วโลก
2. ในแง่เศรษฐกิจ เน้นความสำคัญของการ

ป้องกันประเทศและประชาชน จากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้น โดยไม่ปฏิเสธโลกาภิวัตน์

3. พื้นฐานปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงจะมีความใกล้เคียงกับวิถีชีวิตแบบพุทธ เป็นเรื่องของมนุษย์และโลก ซึ่งมีอยู่ทุกศาสนา คือ มีคุณธรรม การช่วยเหลือกัน ความรัก การให้ การแบ่งปัน และการเดินทางสายกลาง

4. การมีรากฐานของความพอเพียงที่ดีและความสามารถในการพึ่งตนเอง จะประกอบไปด้วยมาตรการที่จะเพิ่มเงินออมตลอดจนมีการลงทุนในงานวิจัยและพัฒนามากขึ้น จะต้องต้องมีข้อมูลที่ดีเป็นต่อสาธารณชน เพื่อจะได้มีความรู้ที่จำเป็นในการวางแผนและตัดสินใจ

5. การยกย่องความมีวินัยในตนเอง เป็นการเตือนสติทั้งอันตรายจากความโลภและการเอาเปรียบผู้อื่น

6. เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน มีจุดเน้น 2 ประการ คือ ประการแรก ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นฐานทางจิตใจและจิตวิญญาณมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งถือว่าการพัฒนาพื้นฐานทางจิตเจอนั้นต้องเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทุกชนิดโดยไม่อาจแยกจากกันได้ และประการที่สอง มุ่งเน้นการเสนอทางเลือกในการตัดสินใจ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนา ที่สามารถนำไปประยุกต์ได้ทั้งครอบครัว ชุมชน และระดับองค์กร หน่วยงาน หรือรัฐบาล

เศรษฐกิจพอเพียงกับการปฏิบัติ

กลุ่มอินแปง บ้านบัว อำเภอกุตุบาก จังหวัดสกลนคร ถือเป็นตัวอย่างที่ดีในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของผู้นำชุมชนกับปราชญ์ชาวบ้านและมาพบปะพูดคุยเพื่อหาทางออกให้กับปัญหาของทุกคน ได้แก่ ปัญหาหนี้สินจากการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อป้อนตลาดที่ยังปลูกก็ยังมีหนี้สินพอกพูนขึ้น ผลจากการพบปะหารือกันอย่างต่อเนื่อง

นำไปสู่การตัดสินใจแก้ปัญหาเรื่องนี้และลดสัดส่วนของการปลูกพืชเศรษฐกิจที่พึ่งพิงตลาดภายนอก และหันไปปลูกอาหารเพื่อการบริโภคเองมากขึ้น จากจุดเล็ก ๆ ดังกล่าวเกิดเครือข่ายเกษตรกรรมมีการเรียนรู้และขยายเครือข่ายด้านการเกษตรวิสาหกิจชุมชน การดูแลสุขภาพการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการศึกษาเรียนรู้ ครอบครัวหมู่บ้านกว่า 900 หมู่บ้าน ใน 4 จังหวัด มีสมาชิกกว่า 100,000 คนในปัจจุบัน กลุ่มดังกล่าวเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางการเกษตรที่มุ่งเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติเกิดองค์ความรู้จริงที่เหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนไป โดยมีหลักการในการดำเนินงานมีว่า

1. ปลูกสิ่งที่เรากิน กินสิ่งที่เราปลูก
2. วิสาหกิจชุมชน ลดรายจ่ายและเพิ่มมูลค่าของวัตถุดิบในชุมชนให้เกิดการแลกเปลี่ยนสิ่งของและอื่นๆ หมุนเวียนในเครือข่ายในลักษณะค่อยๆ ทำค่อยๆ ขยายกิจการ
3. สร้างเครือข่ายเพิ่มความหลากหลายและความมั่นคง เช่น กลุ่มปลูกข้าว ก็จะเชื่อมโยงกับการออมทรัพย์ โรงสีชุมชน การตลาดภายนอก การทำปุ๋ยชีวอินทรีย์ กลุ่มเลี้ยงปลาในนาข้าว กลุ่มเพาะชำต้นกล้า และอื่นๆ เป็นต้น

ในปีพ.ศ. 2548 มีนักเรียนจากประเทศญี่ปุ่น กลุ่มหนึ่งมาฝึกงาน หลังจากนั้นก็มีกลุ่มนักเรียนรุ่นใหม่ๆ ผลัดเปลี่ยนกันมาทุกปี ทำให้เด็กๆ เยาวชนชาวอินแปงได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับโลกภายนอกประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรใหม่ห้องเรียน สามารถอยู่ได้ทุกหนแห่ง และการเรียนรู้ก็เกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ โดยเฉพาะพวกเด็กๆ ชาวอินแปงพวกเขาเรียนรู้จากการกระทำจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและเรียนรู้อย่างสนุกสนาน เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาชุมชน

กระทรวงมหาดไทยตั้งเป้าหมายในการขจัดความยากจนให้เสร็จสิ้นในปี 2549 โดยส่งเสริมให้ใช้หลักการของหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

1. การลดรายจ่ายด้วยการทำของใช้ในครัวเรือน

เอง ใช้วัตถุดิบชุมชน ใช้พลังงานโดยประหยัด ลดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเพื่อความบันเทิง

2. เพิ่มรายได้ด้วยวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผู้ผลิต และการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

3. เพิ่มการออมทรัพย์ในชุมชน

4. เสริมบทบาทของผู้นำชุมชนและการใช้แผนแม่บทชุมชน

5. อนุรักษ์และปกป้องสิ่งแวดล้อม

6. พัฒนาทุนทางสังคม ได้แก่ สวัสดิการชุมชน โรงสีชุมชน

โครงการเริ่มดำเนินการโดยคัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบจังหวัดละ 1 หมู่บ้าน ครบถ้วนในหมู่บ้านเหล่านี้จะมีศูนย์ในการแก้จนคล้ายๆ กัน คือ

ปลูกทุกอย่างที่กินได้ กินทุกอย่างที่ปลูก

ใช้ทุกอย่างที่ผลิต ผลิตทุกอย่างที่ใช้

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตั้งแต่เรื่องเล็กๆ ในชีวิตประจำวันของแต่ละคนไปจนถึงเรื่องใหญ่ระดับชาติ ดังนั้นการจะทำให้แนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงกลายเป็นวัฒนธรรม จำเป็นต้องมีกระบวนการหล่อหลอมให้ทุกคนมีความเชื่อมั่นได้มีความพยายามที่จะนำแนวคิดและความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บรรจู่ไว้ในหลักสูตรทุกระดับอย่างเป็นระบบ เพื่อสอนให้นักเรียนรู้จักตนเอง และใช้ชีวิตแบบมีสมดุลทุกด้านตั้งแต่เด็กจนโต เนื้อหาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกระจายอยู่ในหลักสูตรรวม 4 ช่วงชั้นๆ ละ 3 ปี

การเรียนการสอนเน้นภาคปฏิบัติและกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ซึ่งมีหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละช่วงชั้น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ระดับประถมต้น สอนให้เด็กใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันที่บ้าน

ป.1 พึ่งตนเองในชีวิตประจำวันแบ่งปันกันในกลุ่มครอบครัวและเพื่อนๆ รู้จักเก็บออม

ป.2 ใช้จ่ายอย่างประหยัด วิเคราะห์ รายจ่าย ครอบครัว ลดค่าใช้จ่าย

ป.3 ทำตัวเป็นประโยชน์และรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันเงินและสิ่งของ

ช่วงชั้นที่ 2 ระดับประถมปลาย สอนการใช้หลัก เศรษฐกิจพอเพียงที่โรงเรียน

ป.4 สำรวจบัญชีรายครัวเรือน กิจกรรมสหกรณ์

ป.5 ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงที่โรงเรียน

ป.6 วิเคราะห์การใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่โรงเรียน
ช่วงชั้นที่ 3 ระดับประถมศึกษาตอนต้น สอนเรื่อง การใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

ม.1 วิเคราะห์ชุมชน (ประวัติ สภาพ ทูทางสังคม และปัญหา ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ปัญหา ชุมชน)

ม.2 ใช้หลักสหกรณ์ในชีวิตประจำวัน มีส่วนร่วม ในร้านสหกรณ์ของโรงเรียน จัดโครงการสหกรณ์ชุมชน

ม.3 ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชน

ช่วงชั้นที่ 4 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เรียนเกี่ยวกับการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชาติ

ม.4 ศึกษาแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจาก โครงการพระราชดำริและพระราชดำรัส

ม.5 เข้าใจการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ม.6 เข้าใจการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการพัฒนาด้านอื่นๆ

ในส่วนท้ายของหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้มีการเสนอ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง หนทางข้างหน้า เป็นข้อเสนอแนะ 6 ประการ เพื่อการขับเคลื่อนการ พัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เกิดจาก การสังเคราะห์ผลการศึกษา คือ 1) เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการขจัด ความยากจนและการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของคนจน 2) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้าง พลังอำนาจของชุมชนและการพัฒนาศักยภาพของ ชุมชนให้เข้มแข็งเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ 3) เศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อ สังคมของบริษัทด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการ ทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรในระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขัน

4) หลักเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญยิ่งต่อการ ปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงาน ของรัฐ 5) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็น แนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติ เพื่อสร้าง ภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน เพื่อปรับปรุงนโยบายต่างๆให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และเพื่อร่างยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการเจริญเติบโต ที่เสมอภาคและยั่งยืน 6) ในการปลูกฝังจิตสำนึก พอเพียงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและ ความคิดของคนเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาคนและ สุดท้ายของเรื่อง คือผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และความ กล้าหาญและหลีกเลี่ยงการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยไม่พัฒนาพื้นฐานด้านจิตใจ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเชิงวิพากษ์ในมุมมอง การปฏิบัติจริง

สำหรับข้อเสนอแนะในบางประเด็นที่ผู้เขียนได้ เสนอแนะไว้แล้วในบางเรื่องนั้น ผู้วิจารณ์ได้นำมาสรุป ผนวกเข้ากับแนวคิดในการพัฒนาเป็นการต่อยอดความรู้ ที่เป็นมุมมองต่อการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา ครอบครัว ชุมชน องค์กรหรือสถาบันการศึกษา ให้เกิดความตั้งใจและประเด็นพัฒนาเศรษฐกิจ พอเพียงไปสู่การปฏิบัติดังนี้

1. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นรากฐานสำคัญ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเส้นทางเดิน และกรรมกรการประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนา ที่นำไปสู่ความยั่งยืน ตามแนวคิดของ Bossel (1998) ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องประเมิน ได้ทั้งระบบถ้าปัจจัยใด ปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องไม่อยู่ใน ระดับน่าพอใจ ก็ย่อมหมายถึงว่าการพัฒนาจะมีปัญหา และไปไม่ถึงจุดหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

กรอบของการพัฒนาที่ยั่งยืนจะสัมพันธ์กับปัจจัย ทั้งสังคม ได้แก่ 1) ระบบสังคมร่วมกับการพัฒนา ของแต่ละบุคคลแผนนโยบายแห่งรัฐ 2) ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ โครงสร้างสาธารณูปโภคและระบบเศรษฐกิจ 3) ธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจรายได้
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกรณีต่างๆ เป็นต้นว่า
เศรษฐกิจที่จะนำไปสู่ความพอเพียงและการพึ่งตนเองได้
ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้จากการปฏิบัติ ปรับปรุง
พัฒนาให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์และเวลา
ที่เปลี่ยนไป เช่น กรณีเครือข่ายอินแปงจังหวัดสกลนคร
การใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงก่อให้เกิด
ความสุขในทุกด้าน คือ

1. มีกินมีใช้ได้หลักประกันที่มั่นคง
 2. มีของฝากแบ่งปันญาติพี่น้องใกล้เคียง
 3. มีของทำบุญที่วัด ที่บ้านงานบวช งานศพ
งานแต่งงาน
 4. มีอาหารปลอดภัยได้สุขภาพที่ดี
 5. ได้ธรรมชาติกลับคืนมาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
 6. ได้ความรู้ ได้ปัญญา
 7. ได้วิสาหกิจชุมชน
 8. ได้ขาย ได้เงิน ได้สวัสดิการยามแก่เฒ่า
- ชาวอินแปงเดินทางมาได้ไกลจากจุดเริ่มต้น
เป็นการเดินแบบไม่รีบร้อน ที่ละขั้นที่ละตอนตามขีด
ความสามารถของตน

2. หลักการสำคัญในการดำเนินงานชีวิตของคน
สังคมและองค์กร ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงของพระราชดำริ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากการวิเคราะห์และวิจัย
ของหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนพบว่าสามารถ
นำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

2.1 เศรษฐกิจพอเพียงกับสิ่งแวดล้อมภายใต้
ได้หลักการสำคัญนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิด

1. แสวงหาหนทางแก้ปัญหาจากธรรมชาติ
2. แสวงหาหนทางแก้ปัญหาโดยใช้ภูมิปัญญา
ดั้งเดิม
3. คำนึงถึงผลกระทบต่อส่วนอื่นๆ ในระบบ
นิเวศน์
4. เลือกทางแก้ที่ยั่งยืนและดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง
5. เลือกทางแก้ที่ประหยัด

2.2 เศรษฐกิจพอเพียงกับภาคธุรกิจ กรณี
เครือข่ายปูนซีเมนต์ไทย กำหนดนโยบาย

4 ข้อ คือ

1. ตั้งมั่นในความเป็นธรรม
2. เชื่อมมั่นในคุณค่าของบุคลากร
3. ยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคม
4. มุ่งมั่นสู่ความเป็นเลิศ

ซึ่งจากนโยบายดังกล่าวทำให้เกิดความเป็นธรรม
แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการ
ดำเนินงาน คือ สภาพผลกำไรทางธุรกิจด้วยหนทาง
ที่ชอบ ไปเกี่ยวข้องทางการเมือง และไม่เลือกปฏิบัติ
มีวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งประกอบ
ด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ประการ คือ

1. ทำการประมวลแนวทางในการดำเนินธุรกิจ
ออกมาและมีการแจ้งให้กับพนักงาน คู่ค้าทางธุรกิจ
และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ
2. ยึดมั่นอยู่ที่เรื่องคุณภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม
3. เชื่อในคุณค่าของคนตามนโยบายด้าน
ทรัพยากรมนุษย์
4. ยึดมั่นในหลักการขององค์กร แม้จะอยู่ใน
ภาวะวิกฤตก็ตาม
5. สร้างภูมิคุ้มกันผ่านคุณภาพของแรงงาน

2.3 เศรษฐกิจพอเพียงในระบบการศึกษา
ได้ถูกนำเข้าสู่สถาบันการศึกษาระดับหนึ่ง เป็นต้นว่า
การพัฒนาหลักสูตรมีการนำโครงการที่มีลักษณะ
เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปปฏิบัติในโรงเรียน
แต่การขับเคลื่อนยังไม่สะท้อนภาพรวมขององค์กรรวม
โดยสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่เน้นคุณภาพควบคู่กับ
ความรู้เป็นฐานคิดที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งถ้าเริ่มจาก
คุณธรรมที่เข้มแข็งอย่างแท้จริงก็จะเป็นรากฐานที่สำคัญ
ของเศรษฐกิจพอเพียง ขั้นตอนต่อไป คือ การขับเคลื่อน
สู่การปฏิบัติโดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง
มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยมีกิจกรรมรับรองอย่าง
ต่อเนื่องจะนำไปสู่การปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
อย่างเป็นองค์กรรวมทั้งแท้จริง

3. การพัฒนาและวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง ในช่วง
ปี พ.ศ. 2530 จนถึงปัจจุบันยังไม่มีกรณีวิเคราะห์

กำหนดเป้าหมายเชิงระบบในระดับประเทศ เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำทำให้ภาพทางการศึกษาและวิจัยไม่มีทิศทางที่ชัดเจน ดังนั้น ควรมีการวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ และให้การยอมรับเพื่อมีการรวบรวมดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย เพราะการวิเคราะห์ระบบจะนำไปใช้ในการกำหนดมาตรฐาน คำจำกัดความที่เป็นกฎเกณฑ์หรือคำสำคัญหลักๆ ดังคำจำกัดความที่เป็นทางการจากหน่วยงานกลางที่ทุกคนยอมรับ แล้วนำไปปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมเพื่อหาข้อสรุปที่มีคุณค่าและมีความหมายสำหรับสังคมไทยเราต่อไป เช่น กรรมาธิการวิเคราะห์เชิงระบบทางเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะของรูปแบบ (Model) ที่อภิชาตพันธุ์เสน และคณะ (2550 : 11-12) ได้สังเคราะห์งานวิจัย ข้อเขียนบทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

4. สิ่งที่ขาดความสมบูรณ์ในการนำเสนอซึ่งเป็นผลจากการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้นำมากล่าวชัดเจนนัก คือ ระบบการจัดการทรัพยากร การจัดการทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น องค์ความรู้โดยรวมที่เป็นปฏิบัติควรจะนำเสนอเพิ่มเติม คือ การศึกษาวิธีการจัดการและดำเนินงานเพื่อเพิ่มผลผลิตความยั่งยืนของสภาพแวดล้อม หรือบางกรณีก็เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมชุมชนมาประยุกต์ใช้เพื่อให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้หยั่งรากลึกมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การส่งเสริมการขับเคลื่อนจึงควรเน้นแนวคิดหลักเพราะแนวคิดที่ชัดเจน และได้รับการปลูกฝังอย่างมั่นคงจะเป็นองค์ประกอบหลักที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

5. ข้อเสนอแนะการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงในระบบต่างๆ

5.1 การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงในระบบการศึกษาซึ่งขณะนี้หลักสูตรอยู่แล้ว แต่จะต้องขับเคลื่อนการปฏิบัติ การใช้ชีวิต การพัฒนาตนเองที่อาจจะเริ่มจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เห็นจุดเริ่มต้นของการขับเคลื่อน แต่ที่สำคัญต้องมีกิจกรรมรองรับอย่างต่อเนื่อง

5.2 การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงในระบบอุตสาหกรรม ในส่วนของปัจจัยป้อนควรมองทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นและพื้นที่ใกล้เคียงมาเพิ่มมูลค่า ในส่วนกระบวนการดำเนินงานควรเน้นการจัดการแบบใหม่ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ใช้วัตถุดิบในพื้นที่ให้มากขึ้น รูปแบบอุตสาหกรรมขนาดย่อม ขนาดกลางและขนาดใหญ่ ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างเข้มแข็งให้เกิดทุนของสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ความสมดุลและยั่งยืนทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

5.3 การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงในระบบการแพทย์และสาธารณสุข ควรให้ความสำคัญกับความรู้ในการดูแลตนเองและสิ่งที่สำคัญที่สุด รองลงมาคือ ความสะดวกในการได้รับบริการ ต้องมีความจำเป็นของผู้รับบริการและความสุขของผู้บริการ ซึ่งต้องมีมิติครอบคลุมถึงสุขภาพทางร่างกาย จิตใจ สังคมและสติปัญญาด้วย

5.4 การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงในระบบการจัดการทรัพยากร ในส่วนของกระบวนการมีมาก แต่การจัดจะต้องให้ชัดเจนเพราะกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่วิธีคิดไม่ใช่อยู่ที่วิธีปฏิบัติ

5.5 การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ จุดสำคัญอยู่ที่การสร้างขีดความสามารถในการพึ่งตนเองทางด้าน Software (technology) เป็นอย่างน้อยและความรู้เท่าทันเทคโนโลยี ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

6. เศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศ แถวยุโรปจะกล่าวถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศไทย ซึ่งเห็นได้จาก 1) การบริหารเศรษฐกิจมีความพอเพียงในระดับสูง 2) การบริหารสิ่งแวดล้อมท่าอย่างมีความระมัดระวัง และมีความรับผิดชอบ 3) การดำเนินงานใช้มาตรการที่บูรณาการด้วยการให้ความรู้ด้านสถานการณ์ และผลกระทบจากการตัดสินใจ 4) การมีส่วนร่วมระหว่างรัฐธุรกิจเอกชนและประชาชนอยู่ในระดับสูง 5) ผลกระทบนำไปสู่ความยั่งยืนและความพอเพียง

7. ผู้รู้ภูมิปัญญา นักปฏิบัติ นักพัฒนาจากมูลนิธิชัยพัฒนา (วิวัฒน์ ศัลยกำธร : มีมุมมองมุ่งไปที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ทุกคนแปลความหมายเข้าใจแนวคิด ทฤษฎี หลักการที่ตรงกัน ซึ่งในสังคมไทยต้องบังคับอย่างน้อย 4 อย่าง คือ มีกิน มีอยู่ มีใช้ และมีไมตรีจิตต่อกัน ถือเป็นความพอเพียงพื้นฐาน ผู้เขียนมีความเห็นสอดคล้อง แต่สิ่งที่ยังไม่ชัดเจน คือตัวชี้วัดความสำเร็จเราจะวัดอย่างไร คงไม่ใช่แค่มองไปที่การออมในชุมชนซึ่งเป็นสหกรณ์ และสหกรณ์ดังกล่าวในสภาพเป็นจริง มีกี่สหกรณ์ที่มีความเข้มแข็ง และพัฒนาอยู่อย่างต่อเนื่องและการไปดูที่วัด เมรุเผาศพ หรือศาลาเท่านั้นจะเป็นตัวชี้วัดความมั่นคง หรือเศรษฐกิจพอเพียงได้ยังไม่ครอบคลุม ควรมองถึงป่าไม้ อากาศ พลังงานทดแทน น้ำใจไมตรีจิตในการอยู่ร่วมกัน ความกตัญญู ซึ่งควรมีการค้นหาความรู้ความจริง หาคำตอบตามที่วางไว้ แล้วแก้ไขปรับปรุงพัฒนางานให้เกิดตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย โดยพื้นที่หมู่บ้านต้นแบบจังหวัดละ 1 หมู่บ้าน ก่อนหากได้ผลจึงขยายงานต่อไปและควรให้สถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัย ลงไปมีส่วนร่วมเรียนรู้ ปรับปรุงพัฒนางานรับผิดชอบต่อสังคมด้วย เพราะการพัฒนาคนให้มีความรู้ คุณธรรมเศรษฐกิจพอเพียงจะเปลี่ยนสังคมไทยในยุคปัจจุบันให้รอดพ้นได้

8. มิติทางการประยุกต์ใช้ จากการสังเคราะห์องค์ความรู้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงของปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ ซึ่งสอดคล้องกับผู้เขียนบทความที่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกระบวนการมากกว่าเป้าหมายที่ตายตัว การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการเรียนรู้ทั้งชีวิตการเรียนรู้ในแนวทางสหวิชาการเป็นแนวคิดที่ครอบคลุมหลายมิติของชีวิต มากกว่าทางเศรษฐกิจ ต้องคิดอย่างเป็นระบบวางแผนอย่างสร้างสรรค์และสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น มีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคล ครอบครัวและองค์กร กล่าวคือ

ระดับบุคคลและครอบครัว มีหลักปฏิบัติตน คือ ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ด้วยความสุจริตบนฐาน

การผลิตที่หลากหลายมีการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา มีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญา รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลพึ่งตนเองก่อนใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผูกพัน

ระดับหมู่บ้าน มีการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ มีวิสาหกิจชุมชน ทำเกษตรผสมผสาน มีกลุ่มออมทรัพย์ มีการบริหารจัดการชุมชนดี ผู้นำมีความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรม ยึดหลักประชาธิปไตย และทำงานแบบมีส่วนร่วม

ระดับองค์กร ทำงานด้วยความโปร่งใสสุจริต และสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป้าหมายมิใช่กำไรสูงสุด ประหยัดการใช้พลังงานมีระบบป้องกันความเสี่ยง เอาใจใส่ดูแลพนักงานเสมือนคนในครอบครัวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีคุณธรรม

ส่วนที่ 4 บทสรุป

กล่าวโดยรวมแล้วหนังสือเล่มนี้มีคุณค่าควรแก่การอ่านโดยเฉพาะประชาชนทุกเพศทุกวัยของประเทศไทย ซึ่งให้ความรู้ความเข้าใจการดำเนินงานเกี่ยวกับพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับหลักการทรงงานเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีคุณประโยชน์อันใหญ่หลวงต่อปวงชนชาวไทยและชาวโลก ทั้งนี้เพราะได้มีการประมวลองค์ความรู้จากแนวคิด ผ่านการปฏิบัติที่เป็นรูปแบบ มีการวิเคราะห์วิจัยจากหลากหลายภาคี ทำให้เนื้อหาสาระในเล่มมีความลึกซึ้ง แต่ยังมีเผยแพร่ให้เข้าใจได้ง่ายนัก ดังนั้นผู้เขียนบทความจึงได้พยายามสะท้อนมุมมองให้สั้นและน่าติดตาม ซึ่งจะมีการพัฒนาคนของประเทศไทย ตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติในปี พ.ศ. 2489 จนถึงปี พ.ศ. 2550 หลักการทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงภาคปฏิบัติและเศรษฐกิจพอเพียงกับหนทางข้างหน้าให้เกิดขึ้นจริงในอนาคต ผู้เขียนมีความหวังว่าเราจะผลักดันให้ประชาชนระดับครอบครัว ชุมชน องค์กร สถาบันการศึกษาได้นำเอาแนวคิด หลักการเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งอาจ

เริ่มจากสิ่งที่ทำได้ก่อน เช่น มหาวิทยาลัยควรมีการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ ทั้ง 3 ระดับ ซึ่งอาจจะเริ่มจากจังหวัดละ 1 หมู่บ้านก่อน เป็นต้น ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่สิ่งง่ายแต่ควรให้เกิดความตระหนักสำนึกดีต่อประเทศไทย

ในหนังสือเล่มนี้นอกจากจะทำให้ผู้อ่านรู้ว่าแต่ละบทมีแนวคิด หลักการ การปฏิบัติ ผลจากการปฏิบัติเป็นอย่างไรบ้าง ยังมีการสรุปเป็นกรอบข้อความในแต่ละตอนย่อยๆ ทำให้ชวนติดตามน่าอ่าน ตารางภาพก็เป็นสีทำให้มองเห็นข้อมูลที่นำมาเปรียบเทียบชัดเจน ซึ่งผู้เขียนยังไม่นำเสนอมุมมองสะท้อนในส่วนของเศรษฐกิจพอเพียงกับหนทางข้างหน้าเพราะได้นำมาเขียนในตอนที่ 3 คือ ข้อเสนอแนะเชิงวิพากษ์ในมุมมองการปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดแง่มุมที่หลากหลายของผู้รู้ที่รอบด้านมากขึ้น เพื่อเป็นประเด็นและข้อสงสัยอยู่ 3 ประเด็นด้วยกัน คือ 1) ทำอย่างไรผู้บริหารสถานศึกษา องค์กร สถาบัน การศึกษาจะให้ความสำคัญ และนำแนวคิดหลักการเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้อย่างเป็นรูปธรรมในทุกภาคส่วน 2) องค์กรความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติและมีการปรับปรุงพัฒนางานเกิดการจัดการความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในองค์กร สถาบัน 3) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับครอบครัว ชุมชน องค์กร สถาบัน โดยมีมหาวิทยาลัยในระดับภูมิภาคเข้าไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้และดำเนินการให้เป็นรูปธรรมในลักษณะสหวิชาการตลอดทั้งมีการจัดการความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละระดับในส่วนองแนวคิดที่ได้จากการพัฒนาประเทศเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบัน ยังเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีเจ้าภาพเป็นผู้ประสานงานระดับพื้นที่หรือจังหวัดที่ชัดเจน ควรทบทวนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการ (CEO) เดิมเพื่อให้เกิดภาคีแห่งความร่วมมือและเจ้าภาพในการทำงานในระดับต่างๆ เกิดความเชื่อมโยงทั้งความรู้และคุณธรรมในการบริหารสังคมไทย คือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) ซึ่งท้ายที่สุดผู้เขียนวิจารณ์ให้แง่คิดด้านต่างๆ ที่

กล่าวมาแล้วยังได้เสริมมุมมองเศรษฐกิจพอเพียงทั้งนักวิชาการ ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักพัฒนาที่เป็นประโยชน์ ตลอดทั้งประสบการณ์ในการพัฒนาและวิจัยความเข้มแข็งของชุมชน และการพึ่งตนเองของกลุ่มองค์กรชุมชนเข้าไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

- คริส เบเกอร์. (2550). รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี 2550 : เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน. โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย.
- จาริต ตั้งศุภิย์. เอกสารประกอบการนำเสนอ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน. วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2552 ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์บอลรูม กรุงเทพฯ. ส่วนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลงานวิจัยการกิจวิทยาการ.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ อภิชัย พันธเสน บรรณาธิการ (2509). สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เพ็ญณี แนนธท.(2552). เอกสารประกอบการนำเสนอ เรื่อง สถานภาพองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทยปี 2530-ปัจจุบัน. วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2552 ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์บอลรูม กรุงเทพฯ.ส่วนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลงานวิจัยการกิจวิทยาการ.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2550). "เจาะประเด็นเศรษฐกิจพอเพียง : องค์ความรู้จากงานวิจัย "การประชุมทางวิชาการระดับชาติ. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์. ส่วนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลงานวิจัยการกิจวิทยาการ.
- อภิชัย พันธเสน และคณะ (2550). รายงานการวิจัยโครงการสังเคราะห์งานวิจัยข้อเขียนและภาครวมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. ส่วนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลงานวิจัยการกิจวิทยาการ.